

אזה הצר הלכות הג שבוועיות

אברהם נ"י

ממ

באר הגולה

5

הוא למען רק ג' מוטת ומכאן הספק... והוא המבט כולו על... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

ב ו ביום השני קורין בפרשת א כל... סדרה ומפשיד קורא כמו... והוא שיש להחזיקו...

ב ו א אביר להרעעות... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

למד לילה וכו' וכו' ללמד... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

ומה לו ואחריו אלו כבוד... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

הענין לו אלו שאמרתי... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

באילו אחרים אלו כבוד... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

הנהגות... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

ובל וטעם כיום כשכח... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

וענינו נהגות לפיכך... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו... והוא שיש להחזיקו...

א

ב

ג

ד

ה

ו

ז

ח

ט

י

יא

יב

יג

בעזה ש"ת

ספר

שאלות ותשובות השיב משה

חלק א'
אורה חיים

תשובות על ארבעה חלקי שלחן ערוך מהוטבות אחת אל אחת משולבות אשר השיב משה לכל דבר הקשה אשר הביאו אל משה איש האלקים הי ניהו האי סבא קדישא הרב הגאון הצדיק בוצינא קדישא חסידא ופרישא אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו מאור הגולה

מו"ה **משה טייטלבוים** זצוק"ל

• הנולד בק"ק פרעמיסלא ושימש בכתר הרבנות בק"ק שינאווא

ואחר זה היה אב"ד דק"ק אוהעל ושם מנוחתו כבוד זי"ע ועב"י

בעהמ"ח ספר ישמה משה על התורה

ושאר כתבי קדש עודם בכתובים

ניסח שער דפוס ראשון בעיר לעמבערג שנת תרכ"ו

ועתה נדפס מהדש באותיות מאירות עינים

ותוספת מראי מקומות והערות, ומפתחות מפורטים

ותוקנו אלפי שיבושים ומעוות

ע"י נכד המחבר הגה"ק זי"ע

הק' יעקב דוב טייטלבוים

ברוקלין ניו יארק • שנת תשע"ה לפ"ק

שאלה ב

דין ברכת התורה למי שניעור כל הלילה

ס"ג. ואני לא ידעתי שום משמעות, דאדרבא משמע מהשלמן ערוך ומהטור דניעור כל הלילה צריך לברך בצוקר, דאם לא כן למה להו לומר דהלילה הולך אחר היום - כיון דאף ביום שאחריו אין צריך לברך כל שלא ישן. אלא ודאי דוקא כלילה אין צריך לברך, דהלילה הולך אחר היום. והא דכתב 'כל זמן שלא ישן קאי הלילה, דאם ישן כלילה והשכים כלילה גם כן צריך לברך, אבל ביום שאחריו אף אם לא ישן צריך לברך. וזה נראה פשוט ונכור

מי שניעור כל הלילה אם יברך בבוקר ברכת התורה

תשובה

7 (א) הגה המגן אברהם נסימן מ"ז ס"ק י"ב כתב, דמשמע מהשלמן ערוך (שם ס"ז) דאם ניעור כל הלילה אין צריך לברך בצוקר. וכתב על זה וצריך עיון, דבשלמא לספרת הטור (שם) דבשניה תליא מילתא וכו'. עיין שם מה שכתב עוד במגן אברהם

משמעות המחבר בשו"ע שאם ניעור כל הלילה צריך לברך ביום שאחריו

יד משה

לברך כל היום ברכת התורה א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך ברכת התורה כשיאיר היום, וכן נראה עיקר. אך הרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכת התורה מאחר ויתכוין לצאת ידי חובתו. עכ"ל.

ד. על מה שכתב המג"א דמשמע מלשון המחבר דאם ניעור כל הלילה אין צריך לברך, מקשה רבינו שאין שום משמעות לזה, ואדרבה, משמעות לשונו היא להיפך, דבניעור כל הלילה צריך לברך.

ה. לקמן מביא רבינו ראיה לדבריו מהפרי חדש, שגם הוא פירש כן בדברי המחבר. ויש להוסיף, שכך כתבו עור הרבה אחרונים [לשון למודים, מאמר מרדכי, אליהו רבה, הגהות ר' עקיבא איגר, פרי מגדים באשל אברהם סק"ב, ועוד]. ובמטה יהודה הוסיף לדייק כן מלשון המחבר שכתב 'אף אם למד בלילה', ולא כתב רבותא יותר, שאף למחר ביום אין צריך לברך אם לא ישן כל הלילה, והוי ידעינן דכל שכן בלמד בלילה. נועיין שם שכתב שמשלשון 'הלילה הולך אחר היום' ליכא הוכחה גמורה, כי אולי נקט המחבר כן בלשון מושאל מלשון הרא"ש והטור.

ו. שמשלשון זה מדייק המג"א דאם היה ניעור כל הלילה אין צריך לברך (כג"ל בהערה א).

ז. שהרי המחבר איירי במי שלמד בלילה, וקמ"ל דאם ישן כלילה והשכים כלילה קודם אור היום, לא אמרינן הלילה הולך אחר היום וברכת התורה של אתמול תפטור אותו עד שחרית אחרת. ועיין בהמשך דברי רבינו לקמן.

ח. כדברי רבינו אלה כתב גם בספר זה כתב ידי (נדפס בארם צובה בשנת תרל"ב), וז"ל [לאחר שדייק מלשון המחבר הלילה הולך אחר היום] ומשום דלא נטעה לומר שכיון דהלילה הולך אחר יום שעבר אם כן אף אם ישן בלילה וקם בחצות לילה

א. ז"ל השו"ע: אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. ומדייק המג"א מהלשון 'כל זמן שלא ישן', שאפילו ביום לאחריו אין צריך לברך כל זמן שלא ישן (ועיין לקמן הערה ח).

ב. הטור כתב: ואף אם לומר בלילה, הלילה הולך אחר היום, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. ואם ישן, כתב אדוני אבי ז"ל בתשובת שאלה, שאף ביום אם ישן שינת קבע על מטתו הוי הפסק, וצריך לחזור ולברך.

ג. ז"ל: וצ"ע, דבשלמא לספרת הטור דס"ל דבשניה תליא מילתא (כג"ל בהערה הקודמת), אם לא ישן אין צריך לברך, אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום (עיין בשו"ע סי"א שם), אם כן צריך לומר דמה שמברך בבוקר היינו משום שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר. תדע, דהא לר"ת כשעומד קודם עלות השחר אין צריך לברך, וכשמאיר היום צריך לברך, א"כ לדידן נמי, אף שלא ישן כשמאיר היום צריך לברך, שלא היה דעתנו לפטור רק ליום אחד כתקנת חז"ל. ואם ישן והשכים קודם עלות השחר צריך ג"כ לברך, מידי דהוה כשאר ברכות השחר שמברך אותם קודם היום. ועיין מה שכתבתי סוף סימן תרל"ט.

[וכעין זה כתב המג"א גם בסימן תצ"ד ז"ל: ולענין ברכת התורה אני מסופק. דבסימן מ"ז סעיף י"ב כתב: אף אם למד בלילה וכו' אין צריך לברך כל זמן שלא ישן, משמע דאם נעור כל הלילה אין צריך לברך ביום שלאחריו כו'. מיהו קשה, דהא אנן קיימא לן שינה ביום לא הוי הפסק אפילו שינת קבע, אם כן יש לומר דגם בלילה השינה לא הוי הפסק, אלא שמתחלה אין דעתנו לפטור רק ביום ולילה אחד, וכשקם בבוקר קודם עלות השחר אזי נחשב ליום שאחריו. תדע, דהא לר"ת אין צריך לברך קודם עלות השחר, דנפטר בברכה של אתמול עד שיאיר היום, א"כ לדידן נמי יש לומר, כיון שנוהגין

דבריו הרא"ש (בדעות פ"א סי' יג, שו"ת כלל ד סי' א) וטור והמחבר (שם) למעין דבריהם.

ואף דהטור סנר דבשינה תליא מילתא, היינו דאם ישן שינת קבע אף צחוך מעת לעת דהוי הפסק, כיון דאינו יכול ללמוד, אצל אס לא ישן אין צריך לצרף כל מעת לעת, דהיינו משחרית לשחרית, אצל ציוס שלאחריו צריך לצרף, דאין דעתו לפטור רק משחרית לשחרית"א.

אף דעת הסור צ"ד בדוד בניעור כל הלילה

שיחזור ויאכל"י. וכחצ [המגן אברהם] על זה: דבריו תמוהים, דאטו מי שיש לו צליית צנגדו וכיון שלא יפטרנו צברכתו רק עד חלות וכי יחזור ויצרך בחלות, הא ודאי ליחא. עכ"ל המגן אברהם שם. ואם כן לפי זה הוא הדין כאן יש לתמוה כך, אטו צכוונה תליא מילתא"י.

ב"ה"ו נראה לי דיש לחלק. דבשלמא גבי טליית דאינו עושה שום מעשה צידים בחלות, והזמן ממילא קא אחיא, ומהיכי תיחי יצוא עליו חיוצ הצרכה. אצל הכא צלימוד דעושה מעשה צידים, וכל שעה ושעה שלומד מקיים מצוה צלימוד, ויש לומר דשפיר צכוונה תליא מילתא"י, כיון שלא היתה דעתו לפטור הלימוד של כעת מחר, צא עליו חיוצ הצרכה על המעשה שעושה ולומד"י. ואף דצאכילת סוכה נודה

בחדתחוד תורה שנושה וועשה בידיים חלוי בדעתו עד מתי תפסור

ואף לזכאורה דבר זה"י [הוא] קושי ההצנה, כמו שכתב המגן אברהם צסימן תרל"ט ס"ק י"ו, אמר שכתב ה"צ"ח (סי' תרמג ד"ה ואל"א הרא"ש) דצסוכה כשחוזר ואוכל חוזר ומצרך, דכל אדם דעתו מן הפסח שלא תהא הצרכה פוטרתו אלא עד שעה

יד מישה

בסוכה, והכי משמע להדיא במהר"ל ודברי שאר אחרונים. והיינו טעמא, דכל אדם דעתו מן הפסח שלא תהא ברכת לישב בסוכה פוטרתו אלא עד שעה שיהא חוזר וסועד, כי אז יחזור ויברך.

יד. וכן הקשה בנשמת אדם [לבעהמ"ס חיי אדם] כלל ט' אות ג' עיין שם. ואולי על זה כיוון המג"א כאן (סוף ס"ק יב) במה שסיים: ועיין מה שכתבתי סוף סימן תרל"ט.

כו. תוכן דברי רבינו, שבציצית מאחר שהמצוה מתקיימת ממילא בלא מעשה חדש, לא שייך שיחול עליו שום חיוב חדש של ברכה, ולכן לא מועיל בזה שום כוונה, אבל בלימוד מאחר שבכל שעה שלומד מקיים המצוה במעשה חדש, יכול להתחדש חיוב הברכה בכל שעה, אלא שהברכה שבירך מקודם נמשכת גם על לימוד זה, ולכן הדבר תלוי בכונתו עד איזה זמן רוצה שיפטרנו ברכתו, וכיון שאין דעתו לפטור את הלימוד של יום מחר חייב לברך שנית. [ועיין בשו"ת בית שיערים או"ח סי' ל"ב שכתב מדעת עצמו כעין דברי רבינו לחלק בין ציצית וסוכה לתלמוד תורה].

כו. אמנם יש להעיר, שגם במצוה שעושה מעשה מחדש בכל שעה ושעה, ובכל פעם בא עליו חיוב ברכה מחדש, מכל מקום אם יכול לפטור הכל בברכה אחת והוא מכוון בפירוש שלא לפטור בכדי שיוכל לברך פעם שנית, יש בזה משום איסור ברכה שאינה צריכה לדעת הרבה פוסקים, והמג"א בסי' רט"ו סק"ו כתב דאפילו עושה כן כדי להשלים מאה ברכות אסור, ורק לצורך מצוה ממש מותר [כגון לצורך סעודה שלישיית וכחאי גוונא]. ועיין מה שהאריך בזה בשלחן ערוך הרב סי' רמ"ט בקונטרס אחרון סק"ד. [אך יש פוסקים שהתירו בזה וסבירא להו דלא הוי ברכה שאינה צריכה, וכדעת החכם

דאינו צריך לברך. הואיל והלילה הולך אחר יום שעבר, לזה דקדק מרן וכתב יכל זמן שלא ישן, היינו ש[רק] כל זמן שלא ישן אינו צריך לברך, אבל אם ישן בלילה צריך לברך אפילו קם בחצות לילה.

[אך לבסוף כתב: והרב רבי אהרן אשכנזי הבא בשליחות לפה ארם צובה תירין לי, דדקדוק הרב מג"א [הוא] ממאי דקאמר מרן יכל זמן שלא ישן, דשפת יתר הוא, ואי תימא דקמ"ל שלא נטעה כדפירשתי. לזה אין צריך, דמסעיף שאחר זה שמעינן ליה, דאמר המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה, משמע דאפילו ישן וקם בחצות צריך לברך, אם כן מאי קמ"ל יכל זמן שלא ישן, אלא ודאי לדיוקא אתי, שכל זמן שלא ישן אף על פי שבא יום אחר לא הוי הפסק, ודוק].

ז. ואם כן לדידיה למה בניעור כל הלילה צריך לברך ביום שלאחריו, הרי לא הפסיק בשינה.

י. היינו שהטור [והרא"ש] סבירא להו דביומא וגם בשינה תליא מילתא, ולכן מברכים ברכת התורה בכל יום אף שלא ישן, ובישן צריך לברך אפילו בחוץ מעת לעת, דכיון שאי אפשר לו ללמוד כשהוא ישן הוי השינה הפסק. [ודלא כפירוש המג"א בדעת הטור דבשינה לבר תליא מילתא ולא ביומא, שלכן לדידיה אם לא ישן אין צריך לברך ביום שלאחריו].

יא. וכמסקנת המג"א בס"ק י"ב ובסי' תצ"ד (הובא לעיל הצדה ג).

יב. שיצטרך לברך ביום מחר משום שלא היה בדעתו לפטור רק עד שחרית הבאה.

יג. וז"ל הב"ח: משמע לפי המנהג דאף אם לא יצא מן הסוכה כלל כל היום, אפילו הכי כשחוזר וסועד חוזר ומברך לישיב

להמגן הצרה"י, (ו)יש לומר דשאני החס דלא עבד 'מעשה מצוה' מחדש, דגם הישיבה הוי מצוה כמו האכילה"י. כן נראה לי. ולא רציתי להאריך דין סוכה כי אין כאן מקומו.

ב) ויותר נראה לי לומר ליישב התמיה זו"ט, ועל פי זה יתישב גם כן תמיהת המגן הצרה"ס שם על השל"ה (מסכת סוכה ד"ה נראה לי), שכתב שם בסוכה דמשום דמנריך צוקר פטור מלנרך עד צוקר שני"י. וכתב עליו [המג"א] ונריך עיון, כיון דישן בסוכה למה תחשב הלילה הפסק, דהא איתא צפרק התכלת (מנחות מג, ה) דלמאן דאמר לילה זמן ציצית חס ישן בטליתו צלילה אין צריך לנרך עליו צוקר"א. עכ"ל המגן הצרה"ס שם הנריך לענייניו.

והנראה לי צוה, דבסוכה כיון דכתיב (ויקרא כג, מג) 'בסוכות תשבזו שבעת ימים', [הרי"ן מפורשין

בסוכה מפורש יום ולידה בקרא מה שאין כן בציצית

צקרא צהדיח הו' ימים, [לכן] חל המצוה על כל יום ויום בפני עצמו, אף דמצוה עשה אחת היא. מה שאין כן ציצית דלא נזכר בו לא זמן ולא יום כלל, מהיכי תיתי יהיה חילוק ברכה, ד'ועשו להם ציצית' כתיב (במדבר טו, לה), ואף חס יחיה אדם אלף שנים ולא נפסל"ב.

והוא הדין הכא נמי גבי תורה, כיון דכתיב צקרא (יהושע ה, ח) 'והגית צו יומם וליילה', דהיינו כל יום וליילה, כיון דמפורש צקרא, על כל יום וליילה חייל המצוה בפני עצמה, דהיינו מעת לעת, לכך צעי ברכה בפני עצמו בכל מעת לעת"ב. וכן נמי בסוכה אמרינן צהדיח צגמרא (סוכה מג, ה) סוכה כל שבעה צעי ברכה"י.

בן נראה לענ"ד מסביר צרורה"י. דלא כמו שכתב המגן הצרה"ס שם בסימן מ"ז ס"ק הג"ל דקצו חכמים צרכה זו בכל יום דומיא דשאר

יד משה

1 כג. בשו"ת קרן לדוד סי' י"א הביא דברי רבינו, וכתב שגם המהרש"ם (חי"ג סי' שלז) כוון מדעת עצמו לסברת רבינו, שבתלמוד תורה יש חיוב בפני עצמו בכל יום [ולכך בעי ברכה בכל יום ויום]. והמהרש"ם הביא ראיה לדבר מהא דאיתא בקידושין (ל, א) חייב אדם לשלש וכו' לא צריכא ל'יומי', ועיין בתוס' קידושין שם (ד"ה לא צריכא). ואפי' לדעת רבי שמעון (מנחות צט, ב) דמצי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית, מכל מקום כל יום בפני עצמו יש בו חיוב. ורב אחא בר יעקב יזיף ופרע בלילה, כדאיתא בעירובין (סו, א), הרי שלימוד הלילה שייך ליום שעבר ובבבוקר מתחיל חיוב חדש, [ועיין לקמן הערה לז].

כד. בגמ' שם: אמר רב יהודה אמר שמואל, סוכה יום אחד [כיון שבידך יום ראשון שוב אינו מברך, דכולהו שבעה כחד יומא אריכתא דמין]. ובה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, סוכה שבעה וכו'. תנאי היא דתניא תפילין כל זמן שמניחן [ואפילו חולצן ומניחן מאה פעמים] מברך עליהם דברי רבי, וחכמים אומרים אינו מברך אלא שחרית בלבד וכו'. ואנן כרבי עבדינן ומברכין כל שבעה.

אך הדברים צריכים בירור, כיצד מדייק רבינו מזה דאף שאינו יוצא מן הסוכה בעי ברכה בכל יום ויום, הרי לכאורה כוונת הגמרא היא שאם הפסיק יוצא מן הסוכה [וגם הסיח דעתו] חייב לברך כל שבעה, וכמו בתפילין שמברך כל זמן שהולצן וחוזר ומניחן [ורק אם הסיח דעתו מהן].

כז. תמצית דברי רבינו, שיש שני טעמים למה בניעור כל הלילה צריך לברך [מלבד טעם המג"א שתקנו לברך בכל יום כמו ברכות השחר]: טעם א', לפי שאין בדעתנו לפטור

צבי בתשובות שלו סימן כ"ב]. אלא שרבינו לא נחית כאן לדין ברכה ישאנה צריכה, ודן רק אם יש חיוב ברכה ושייך לכוון שלא לצאת, או אין חיוב ברכה ולא מהני כוונה שלא לצאת. [וגם יש לומר דבנידון דידן שאני דיש מצוה לברך בכל יום מחדש].

יז. שאין צריך לברך כשחוזר ואוכל כל זמן שלא יצא מהסוכה [ודלא כהב"ח], אף שלכאורה בכל סעודה וסעודה יש מעשה חדש של אכילה [ולא דמי לציצית שאין בו שום מעשה חדש]. יח. ועצם הישיבה בסוכה דומה לציצית, שמתקיימת ממילא ואין בה שום מעשה חדש.

יט. למה חוזר ומברך כיום מחר אם לא ישן כל הלילה. כ. בשל"ה כתב שם שאם אינו יוצא מן הסוכה פטור מלברך עד בוקר שני. ומוכח מדבריו דבבוקר שני צריך לברך.

כא. דבגמ' שם איתא, דרב יהודה היה מטיל ציצית לבגד שמחכסה בו אשתו. ועוד זאת היה עושה, כשמחטטף בטליתו בכל בוקר ובוקר היה מברך. ומקשה בגמרא, מדרמי תכילתא לכסות אשתו אלמא קסבר מצות עשה שלא הזמן גרמא היא, וזמנה בין ביום ובין בלילה, אם כן אמאי מברך בכל בוקר, פעם ראשון כשמחטטף הוה ליה לברך, מכאן ואילך כיומא אריכתא דמי, דהא אין לילה מפסיקו.

כב. כלומר, כל זמן שלא נפסל הציצית ועודה עליו הוא המשך אחד, ואינה תלויה כלל בימים. [ואולי הו"ו של י"א לא נפסל הוא ט"ס, והכי קאמר, כיון שלא נזכר בתורה שום זמן במצות ציצית, לכן אף אם יחיה אלף שנים לא יפסל הציצית מחמת אריכות הזמן].

בתלמוד תורה כל יום חייל מצוה בפני עצמו ולכך בכל מעליף בעי ברכה בפני עצמו

ברכות השחר, ומנא כי ליה תקנה זו, ללא מנינו תקנה זו בגמרא, ולא נזכרה צהדי שאר ברכות השחר, ומנא לן לחדש תקנה מלצנו מה ללא נזכר צ"ס צצלי וירושלמי. ואדרבה, מברכות [דף י"א ע"ב, דאמר שמואל שס: השכים 'לשנות', עד שלא קרא קריאת שמע וכו', משקרא קריאת שמע כו"ב, משמע דמתי שרואה לשנות מצדך, ולא (צהלכות) [כהלכות] ברכות השחר כ"ט.

ומצאתי און (לו) [לי] צפרי חדש אורח חיים סימן מ"ו סעיף ח', שכתב גם כן דמלשון המחבר שכתב הלילה הולך אחר היום משמע דאף אם יעורר צלילה צריך לברך צנוקרא.

גם הפריה
בין בדת
מחבר דלא
כהג"א

דכתב ללא מסתבר, דאם איתא דעמוד השחר גורם ברכות התורה [אם כן] אף כשמשכים צנוקר לקרות, אם צריך ברכות התורה, כשמאיר היום היה לנו לצרך פעם אחרת, ללא ודאי לדין צהפסק תליא מילתא, וכל שלא ישן צלילה אין צריך לברך צנוקר שהרי לא הפסיק. ומכל מקום נכון לשמעו מאחר. עכ"ל הפרי חדש.

ג) ומיהו נראה דגם רחית הפרי חדש ללא מכרעה הוא. דהא יש להצין לה הא דכתבו הרא"ש והטור דהלילה הולך אחר היום, אמאי, הלא בכל התורה קיימא לן (חולין פ"ג, א) היום הולך אחר הלילה, לצד בקדשים י"ו. ונראה לומר,

בתלמוד
תורה הלילה
הולך היום
דכתיב והגית
כו יומם
ולילה, יומם
ברשא וחד
לילה

יד משה

ברכות השחר, ששם החיוב מוטל על כל אחד ואחד לברך בכל יום.

ה. על פי הושע יב, ט.

ז. ודלא כהג"א שמדייק מלשון המחבר דאם יעורר בלילה אין צריך לברך.

ח. כלומר, אף שבדעת המחבר טובר הפרי חדש כפירוש רבינו, מכל מקום להפרי חדש עצמו לא מסתבר לומר כן, אלא העיקר לדעתו שאם יעורר כל הלילה אין צריך לברך.

ט. בשו"ע שם (סעיף יג) כתב דהמשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכות התורה, ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. ומקשה הפרי חדש, דאם איתא דעמוד השחר גורם [שלא כן בניעור כל הלילה צריך לברך בבוקר], א"כ אף כשמשכים קודם אור היום ללמוד ובירך ברכות התורה, אעפ"כ כשמאיר היום היה לו לברך פעם שנית.

י. שמוכח דחיוב ברכת התורה בהפסק לחוד תליא מילתא, ולא ביזמא תליא.

יא. כדי לדחות את ראיית הפרי חדש, מפרש רבינו תחילה טעם השו"ע שבלימוד התורה הלילה הולך אחר היום [ולא ככל המצות שהיום הולך אחר הלילה], ואחר כך מסיים למילתיה, שאף שבהשקפה ראשונה יש מזה חיזוק לראיית הפרי חדש, האמת היא, שאדרבה, מזה גופא יש הוכחה לדחות ראיית הפרי חדש.

יב. לשיטת הג"א דברכת התורה דומה לברכות השחר לא קשה מידי [וכמו שכותב רבינו להדיא בסמוך], כי ברכות השחר נתקנו על החנאות הבאות לאדם כשקם משנתו בכל בוקר. אך כבר דחה רבינו לעיל את דברי הג"א [וגם להלן יזכיר זאת].

בברכה אחת אלא מעת לעת, ולגבי ברכת התורה מהני כוונה זו כיון שבלימוד התורה כל לימוד הוי מעשה חדש. טעם ב', כי במצות לימוד התורה כל יום ויום הוי מצוה בפני עצמה, כיון שזוכר יום ולילה בהדיא בקרא, ולכן יש חיוב חדש של ברכה בכל יום.

ויש להעיר, שיש נפקא מינה בין שני הטעמים, דלטעם הראשון אם אדם כיוון להדיא שרוצה ליפטר בברכתו גם על יום מחר מהני כוונתו ולא בעי ברוכי, אבל לטעם השני גם בכהאי גוונא צריך לברך כיון שהיא מצוה אחרת. ויש גם נפקא מינה לאידך גיסא, אם כיוון להדיא שאינו רוצה ליפטר בברכתו אלא עד שעה מסויימת בתוך המעת לעת, דלטעם הראשון מהני כוונתו שלא לצאת ובעי ברוכי, אבל לטעם השני עד גמר המעת לעת הוי מצוה אחת ואפילו כיוון להדיא שלא לפטור אין צריך לברך. ולהלכה למעשה נראה מלשון רבינו שנקט לעיקר כטעם השני, וא"כ לאחר המעת לעת צריך לברך גם אם מכוון להדיא שרוצה לפטור גם את יום מחר. [אך כשמכוון להדיא שלא ליפטר רק עד שעה מסויימת בתוך המעת לעת, יש להסתפק מה דינו, די"ל דרבינו טובר כשני הטעמים גם יחד, וא"כ בכהאי גוונא צריך לברך, אך יותר נראה מלשון רבינו שחוזר בו לגמרי מטעם הראשון, וא"כ בכהאי גוונא אין צריך לברך, וכן נראה גם מלשון רבינו לקמן בהמשך התשובה].

יג. לכאורה צ"ל: דמנא.

יד. הסוגיא דברכות השחר הוא בברכות פרק ט' (ס, ב) ושם לא נזכר מענין ברכות התורה. וסוגיא דברכת התורה הוא בפרק א' שם (יא, ב).

טו. עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, משקרא ק"ש אין צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה.

טז. כי מהלשון השכים 'לשנות' וכו', משמע שאם אין דעתו לשנות וללמוד אין צריך לברך, א"כ לא דמי להלכות

דהא דבכל התורה כולה [היום] הולך אחר הלילה [הוא] (ד)משום דכתיב (בראשית א, ה) 'ויהי ערב ויהי זוקר', ערב צרישא והדר זוקר, כדאיתא בצרכות צ' ע"א. ואם כן בתורה הא כתיב (יהושע א, ח) 'והגית צו יומם ולילה', וכן 'אם לא צריתי יומם ולילה' (ירמיה לג, כה), יומם צרישא והדר לילה. כן נראה לי טעמייהו לי.

הפרי"ח לא ט"ל במסקנות המג"א שקבעו ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר

ובן צריך לומר על כרחך להפרי חדש ל"ח, דכתיב [ד]משמעות השלחן ערוך [ד]דוקא צלילה משום צלילה הולך אחר היום, אבל ציוס שאחריו צריך לצדק אף שלא ישן. וצריך להבין, למה כאן הלילה הולך אחר היום. ואין לומר דקוצר כמו שכתב המגן אצרהם דנתקן בשחר כמו שאר צרכות השחר, לכך צריך לצדק בכל שחרית ל"ט, דאם כן מה הקשה אחר זה אמאי דאין חוזרין ומצרכין כשמאיר היום כשצרכו קודם עלות השחר, הלא אף בשאר צרכות השחר אם צרכו קודם היום אין צריכין לחזור ולצדק כשהאיר היום. הלא ודאי דלא סגור ליה הך שכתב המגן אצרהם דהוי. בצרכות השחר, ואם כן קשה למה הלילה הולך אחר היום, הלא ודאי כמו שכתבתי בא. אם כן לפי זה לכאורה נתחזק ראית הפרי חדש, דלפי זה ודאי דעמוד השחר גורם ב.

(ד) מיהו נראה לי, דאצרה, לפי הצעה זו לא קשה מידי. דהא איתא בצרכות דף כ"א ע"א: מתיב רב יוסף ב"י, 'וצשכבך וצקומך' (דברים ו, ז, יא, יט), אמר ליה אצרי ההוא דצברי תורה כתיב. ואף (ד)רבי אלעזר דקוצר שם קריאת שמע דאורייתא ב"י, מכל מקום נראה דמודה דגם מדצרי תורה איירי, ואין ב"י מקרא יוצא מידי פשוטו. ועוד, מ'ושננתם' (סג) נפקין דזכותא אצריני (קדושין ג, א) שיהא דצרי תורה מחודדין צפין. וכן תלמוד תורה דנפקי לן דאנשים חייבים וגשים פטורות היינו מ'ולמדתם אותם את צניכס' (דברים יא, יט), כדאיתא בקדושין (כט, ג) וצרכות (כ, ג), הלא דאיירי בתלמוד תורה. וכן איתא צכמה דוכתין בש"ס לאין מספר דאיירי בתלמוד תורה. וכתיב ציה 'צשכבך וצקומך', ומתאי קרא אמרינן [צ]צרכות [דף] צ' ע"א דמשום הכי תנא ערבית צרישא, משום דכתיב צשכבך והדר וצקומך.

ואם כן לפי זה, כיון דאשכחן קרא דצברי תורה דמקדים יום לצלילה, ואשכחן קרא אצרינא דמקדים לילה ליום, יש לנו לומר כמו שכתב הט"ז ציורה דעה סימן קי"ז סק"א, שם צאיסור סחורה דצברים האסורים מדאורייתא ב"י, מדחזינן אסורא משום

כיון דאשכחן קרא אצרינא דמקדים לילה ליום, היום הולך אחר הלילה לענין שאין צריך ברכה אחרת

יד משה

בב. דלפי הטעם משום דבלימוד התורה יומם כתיב ברישא והדר לילה, ודאי דעמוד השחר גורם, ואם כן כשמאיר היום היה לנו לברך פעם אחרת. ונלכאורה יהיה מוכח מזה דבהפסק לחוד תליא מילתא ולא בעמוד השחר, ודלא כדעת המחבר.

גג. על רב יהודה דאמר ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא, דסבירא ליה קריאת שמע דרבנן. מד. דאמר שם, ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא. מה. לכאורה צ"ל: דאין.

מו. בשו"ע שם ס"א כתב: כל דבר שאסור מן התורה, אף על פי שמותר בהנאה, אם הוא דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה. והביא הט"ז מה שכתב הב"י בשם רשב"א הטעם גזירה שמה יבוא לאכול מהם, יצאו חמור וגמל שאדם מגדלן למלאכה. והקשה הט"ז: ותמהתי, שהרי בפרק כל שעה (פסחים כג, א) איתא שהוא איסור דאורייתא, דתנינן שם: בציידי חיה ועופות ודגים, נודמנו לו מינים טמאים, מותר למוכרן לעובד כוכבים, ומפרש טעמא, דכתיב (ויקרא יא, יא) 'לכם',

לז. ועיין בתלמודי רבינו יונה (ברכות ו, א מדפי הרי"ף ד"ה ואמר), שכתבו הטעם למה בתלמוד תורה הלילה הולך אחר היום, משום דאמרינן בירושלמי (בירושלמי שלפנינו לא נמצא) אמר רבי יוחנן אנן אגרי דיומא אנן, יזפינן כיממא ופרעינן בליליא, הרי שלימוד התורה דלילה שייך ליום שעבר. ובמעדני יום טוב פרק א' דברכות (ס"ג ס) כתב: ואני מצאתי גם זה בגמרא דירן בפרק הדר (עייובין סה, א), עיין שם.

לח. שבמצות לימוד התורה יש טעם מיוחד למה הלילה הולך אחר היום.

לט. רבינו מוכיח שעל כרחך גם הפרי חדש חולק על המג"א בזה שמדמה דיני ברכות התורה לדיני ברכות השחר, כי לדעת המג"א אין ראיה כלל ממה שאין חוזרים ומצרכים כשיאיר היום. וא"כ לדעת הפרי חדש צריך טעם למה בתורה הלילה הולך אחר היום, ועל כרחך צריך לומר כדבריו רבינו.

מ. כמבואר בשלחן ערוך סימן מ"ז סעיף י"ג.

מא. דבתורה כתיב 'והגית בו יומם ולילה', יומם צרישא והדר לילה.

יהיו' והיתרא משום 'לכס' הרי הדבר מסור לחכמים שהם יבחרו מה יהיה אסור ומה יהיה מותר. דוגמא לדבר, איסור מלאכה בחול המועד דפרק ב' דחגיגה (יט, ה) מ"ז עכ"ל. עיי"ש. הכי נמי צנידון דידן יש לומר דהדבר מסור לחכמים יודעי העינים לומר אימת הלילה הולך אחר היום ואימת היום הולך אחר הלילה, והם אמרו דאס צריך צרכות המורה ציוס הלילה הולך אחר היום צמורה לענין הצרכה, ולהוי כמורה אחת ואין צריך צרכה אחרת. ואס צריך צלילה היום הולך אחר הלילה צמורה, ליהוי כמורה אחת, ונפקא מינה שאין צריך צרכה אחרת.

וגם יש לומר כפשוטו, בלא דברי הט"ז, דכיון דקרא חד קאמר הלילה הולך אחר היום, וקרא חד קאמר היום הולך אחר הלילה, שתייהן אחת. וכמו שכתבתי.

ה) אך דשינה הוי הפסק מט, ודוקא שינת קבע ולא עראי. והא לנוהגין שלא לצרך כשישן ציוס שינת קבע (שו"ע שם סי"ח), כבר תמנהו על זה, לממה נפשך, אי סצירא לן שינה הוי הפסק גם צישן ציוס יתזור ויצרך, ואי סצירא לן שינה לא הוי הפסק גם צישן צלילה לא יצרך עד עלות השחר. ושוס חילוק לא ידעינן לחלק צין שינה דיוס לצין שינה דלילה, ולא מצינו שוס פוסק שיסצור לחלק צוה, ומימא רצה על הרצ צית יוסף צוה.

ו) והמגן אברהם (שם ס"ק י"ג) הצליע זה צנעימות דצריוי, לומר דסצר שינה לא הוי הפסק, והא למצרך קודם עלות השחר כשישן צלילה, היינו [משום] דאף שאר צרכות השחר יכול לצרך קודם היום. ומיהו על זה קשה, חדא מה שכתבתי, דמי קבעם צין צרכות השחר. ועוד, דאס כן לא יהא

יד מישה

שלכם יהא. ופרקינן: אי הכי אפילו לכתחלה נמי נדשנודמנו, משמע דוקא שנודמנו דלא מצריכנן להו להפקורן, אבל לכתחילה אסור לחזור אחריהן. ומשני: שאני הכא דאמר קרא 'יהיו', בהוייתן יהיו. וכן כתבו התוס' שם דמדאורייתא הוא. וכתב הט"ז: ונראה דהרשב"א כתב גזירה זו כי התורה אסרה משום זה, מדחזינן היתרא משום לכס ואיסורא משום יהיו, הרי הדבר מסור לחכמים שהם יבחרו מה יהיה אסור ומה יהיה מותר. דוגמא לדבר איסור מלאכה בחול המועד (בפרק ב' דחגיגה). ועל כן דנו חכמים שבכל מידי דהוא מאכל יש לאסרו שמא יבוא לאוכלו, אבל דבר המיוחד למלאכה מותר.

בהשכים ובירך בלילה קודם אור היום בכי האי גוונא ודאי היה דעתו לפטור בברכתו עד יום שלאחריו, ולכן אין צריך לחזור ולברך כשיאיר היום. עיין מטה יהודה ופרי מגדים (א"א ס"ק יב) ועוד. אך מדברי רבינו נראה שחזר בו מסבדא זו שיהא הברכה תלויה בדעת האדם, עיין לעיל הערה כה).

מז. דבגמ' שם איתא: 'ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' (דברים טו, ח), מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורין. אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה, תלמוד לומר 'וביום השביעי עצרת', השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת.

מט. ר"ל, שלא תיקשי אם בבירך ביום הלילה הולך אחר היום ונפטר בברכתו עד יום מחר, א"כ למה בהשכים קודם אור היום צריך לברך, על זה כתב רבינו דמכל מקום שינת הלילה הוי הפסק, ולכן צריך לברך שנית לאחר השינה.

מח. תמצית דברי רבינו עד כאן היא, שאף שבלימוד התורה כל יום הוי מצוה מחדש, ולכן בניעור כל הלילה צריך לברך בבוקר, מכל מקום אם בירך בלילה קודם אור היום אין צריך לברך בבוקר, דבתורה גם היום הולך אחר הלילה. ומיושב קושיית הפרי חדש.

נ. בב"י הביא מה שכתב האגור, שאביו ז"ל הנהיג שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע. וכתב הב"י: ויש לתמוה, דהא בין להרא"ש בין לרבינו שמחה בין להר"ם, שינה הוי הפסק, ואפשר שטעמם, משום דלר"ת אפילו שינת כל הלילה לא הוי הפסק, [עיין ברכות דף י"א ע"ב תוד"ה שכבר: והיה אומר ר"ת, כשאדם עומד ממתתו בלילה ללמוד שאין צריך לברך ברכת התורה, מפני שברכת התורה של אתמול שחרית פוטרת עד שחרית אחרת]. ואע"פ שאין הלכה כמותו מפני שכל הפוסקים חולקים עליו, היינו בשינת לילה, אבל בשינת יום מיהו יש לחוש דלרבינו. וכן נוהגים העולם שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע.

נב. פירוש, אף שינה דלילה לא הוי הפסק.

נג. ז"ל המג"א: ואם ישן והשכים קודם עלות השחר צריך ג"כ לברך, מידי דהוה כשאר ברכות השחר שמברך אותם קודם היום.

נא. מליצה על פי קידושין (נא, א): הצנועים שבכהונה מבליעים אותה בניעמת אחיהם הכהנים.

נב. פירוש, אף שינה דלילה לא הוי הפסק.

נג. ז"ל המג"א: ואם ישן והשכים קודם עלות השחר צריך ג"כ לברך, מידי דהוה כשאר ברכות השחר שמברך אותם קודם היום.

צריך טעם
למה
שנוהגים
שלא לברך
כשישן ביום
שינת קבע

'חיוז' לברך כשרוצה ללמוד, כמו שאר צרכות השחר ש'אינו מחויז' לברכן קודם אור היום.

דקשה כמו שכתבתי. ועל הפרי חדש (סס) דפסק דבהפסק לחוד תליא מילתא, ודאי דקשה מאי טעמא לא נברך בשנית קצע דיום.

צריך עיון דברי הסיו שכתב הטעם בשניה משום בריה חדשה

והמ"ז (סס) צ"ק ט' (ש) כתב, נראה טעמו דמאן דקצר בשנית היום הוא הפסק, היינו משום דאף צ"שן ציוס נעשה כצריה חדשה. ואיני יודע למא לוי הך, כיון דמפורש בפוסקים (הגהות מיימונית) שם רבינו שמהו) הטעם שלא יוכל ללמוד צעת שניה, ושאיני צנית הכסא ומרחץ שצריך להתנהג בדיני צית הכסא ומרחץ, עיין צנית יוסף (סס) שם האגור.

ואמת [ד] צדנני השלמן ערוך משמע כמגן אצרהם, דברכת התורה דקודם היום הוא כשאר צרכות השחר קודם היום, עיין סעיף י"ג.

שינה ביום לצורך הלימוד אין צריך לבד אצל שינה לתענות צד

ול"י נראה לומר, דהא דכתב הרב צית יוסף מנהג זה שלא לברך בשנית קצע דיום, היינו טעמו, דשינה דלילה אורחא דמילתא כדרך בני אדם שישינים על מטותיהם צלילה, אבל שינה דיום ודאי דבעל נפש אין לו לישן שינת קצע, עיין בשלמן ערוך אורח חיים סימן ד' סוף סעיף י"ז וצמגן אצרהם ס"ק ט"ו, עיין שם. ונדאי דהרב צית יוסף סא לא כתב מנהג שראה בני אדם ריקים נהגו כן, רק מסתמא מצני עליה שנהגו כן, ואם כן הא דשינים ציוס [הוא] ודאי לצורך לימוד, ומסתמא

יד משה

מקומם כאן בסימן מ"ז רק לעיל בסימן מ"ו, ועל כרחך הטעם שמחברם יחד כי בזה יהיה מובן למה צריך לברך ברכת התורה בהשכים קודם אור היום.

נ. אולי צ"ל: ט"ז, דשם כתב המג"א שבעל נפש צריך להחמיר לעצמו שלא לישן ביום שינת קבע [עיין הערה הבאה]. וגם מה שכתב רבינו 'סוף' סעיף י"ז לכאורה כוונתו לדברי הרמ"א שם, שעליהם קאי דברי המג"א בסיק ט"ז.

ס. וז"ל המחבר שם: דוד היה נוהר שלא לישן שיתין נשמן [פ"י ששים נשימות], כרי שלא יטעום טעם מיתה. וברמ"א שם: ובגמרא פרק הישן משמע דדוקא ביום היה נוהר ודברי עצמו, ועיין בב"א. ועל מה שכתב המחבר שלא לישן, כתב המג"א בס"ק ט"ז: ובכתבים איתא שלא לישן ביום. ועיין ס"י רל"א ס"א. ועל מה שהביא הרמ"א מגמרא פרק הישן, כתב המג"א בס"ק ט"ז: וצריך עיון, דלא נמצא שם כן אלא על האמוראים [ולא על דוד המלך], וגם לכולי עלמא אסור לישן ביום יותר [משיתין נשמן] כמ"ש ס"י רל"א, אבל דוד אפילו בלילה היה נוהר, כמ"ש הרב בית יוסף בשם הזוהר. ובברכות דף ג' איתא בהדיא עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס, והוא שיתין נשמי. והא דאמרינן דהיה לו כנור לאתעוריה משנתיה היינו אם הגיע חצות תוך השיתין נשמי, דבאמת היה ישן כמה פעמים שיתין נשמי בחצות לילה הראשון. וצריך לומר דקשה לו לרמ"א למאי נפקא מינה כתב הרב בית יוסף דוד היה נוהר וכו', אלא [צ"ל שכתב כן משום] שבעל נפש יחמיר לעצמו, ועל זה קאמר ובגמרא פרק הישן וכו', פירוש דלא יחמיר בעל נפש אלא ביום, [כי בפרק הישן רואים שכן נוהרו האמוראים בעצמם שלא לישן ביום כשיתין נשמן].

כא. שכתב בשו"ע שם: וכן 'נהגו'. וגם בבית יוסף כתב: וכן 'נהגים העולם' שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע.

גד. אלא יכול להמתין מלברכן עד שיאיר היום. וחילוק זה בין ברכת התורה לברכות השחר יש לדייק בלשון המג"א עצמו (שכתבה הקדמת), דבברכת התורה כתב: 'צריך' ג"כ לברך, ובברכות השחר כתב: 'שמברך' אותם. היינו שאם ירצה יכול לברך, ולא כתב שצריך לברך.

[אך לכאורה גם לדעת המג"א יש טעם לחלק בין ברכת התורה לברכות השחר, כי ברכת התורה נתקן לברך דוקא לפני הלימוד, ולכן אם רוצה ללמוד 'צריך' לברך לפניו, משא"כ ברכות השחר מברך תמיד לאחר ההנאה, ולכמה דיעות גם אין חיוז לברך תיכף ומיד אחר ההנאה, ולכן לא חייבוהו לברך מיד שהשכים].

גה. ולדבריו היינו יכולים לתרין קושית רבינו, וליישב המנהג שמחלקים בין שינת היום לשינת הלילה, דכיון שהטעם שמברך לאחר השינה הוא משום שנעשה בריה חדשה, יש לומר דרק בשינת הלילה נעשה בריה חדשה ולא בשינת היום, עיין פרי מגדים באשל אברהם סק"ב. אך רבינו לא ניחא ליה בזה, משום דכל הפוסקים כתבו להדיא דהשינה הוי הפסק, ולענין הפסק אין שום חילוק בין שינה דיום לשינה דלילה.

גז. ולא משום שנעשה בריה חדשה. וכן הקשה הפרי מגדים במשבצות זהב, עיין שם.

גז. ואם כן לא קשה עליו קושיית רבינו מאי שנא שינת היום משינת הלילה, דיש לומר דגם שינת הלילה לא הוי הפסק.

גח. שכתב: המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה, ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. המשכים קודם אור היום מברך כל סדר הברכות, חרץ מברכת הנותן לשכרי בינה ופרשת התמיד שימתין מלאומרה עד שיאור היום. ומדלל המחבר שני הדינים יחד בסעיף אחד, משמע שטעם שניהם שוה. [וכפרט שלכאורה דיני ברכות השחר אין

שינה דיום היו צשציל כן כדי שיחזקו [ה]חוששים והשכל אל התורה, לכך לא היו הפסק, דהוי כמו צסעודה וזרכי הסעודה^ס וצצדיקה וזרכי צדיקה^ס. אבל שינה דלילה מסתמא אף אם לא רצו ללמוד אחר השינה ישנו, אבל ציום אורחא דמילתא אי לאו הלימוד לא ישנו. כן נראה לי לישב המנהג. אבל מי שיטן ציום לתענוג נראה לי דלדעת זו דשינה היו הפסק צריך לצרך^ס.

ו) אך דלפי מה שכתבתי^ס, אם כן מי שהשכים קודם עלות השחר וצירך צרכת התורה, כשיגיע הלילה ורצה ללמוד יחזור ויצרך, דהא צכאן לא שייך לומר הלילה הולך אחר היום, דהא לא צירך ציום, ולא נפטר רק משום דהלך אחר הלילה^ס. וצאמת זו קשה על השלחן ערוך והטור (שם ס"ו), דכתבו דהלילה נפטר משום דהולך אחר היום, אם כן אם צירך קודם עלות השחר ללא שייך זה יחזור ויצרך. אך דלדברי המגן אברהם דהוי כשאר צרכת השחר אמי שפיר^ס. אך דכצנ נדחה צדיחוי שיש צו ממש לפי עניות דעמי, ואם כן קשה.

ואפשר לומר דאין הכי נמי, הא דכתב צשלחן ערוך דאין צריך לצרך צלילה צצירך ציום

בירך קודם עלות השחר ומגיע הלילה ורצה ללמוד היה לו לחזור ולברך

לא ראינו בשום פוסק שאם ברכו קודם עלות השחר צריך לברך שנית כשיגיע הלילה

איירי, דהא לא איירי עדיין מצרכה דקודם עלות השחר, דכתבו צסעיף י"ג אחר זה. והא ללא ציאר שם דצלילה צריך לצרך, אפשר דסמך אמה שכתב לעיל הטעם דהלילה הולך אחר היום. אך ללא חזינא לרצנן קשישאין] דעצדי הכי, וגם לא מצינו דעה זו צשום פוסק דכצצירך קודם עלות השחר יחזור ויצרך צלילה השני, דרש"י ו"ל סוצר דיחזור ויצרך תיכף צצוקר^ס כמו שכתב הפרי חדש שם, ושאר הפוסקים דחולקים משמע דנפטר צצרכתו עד שצחית אחר[ת] או עד שיפסיק צשינה.

ויש לומר דהיינו טעמא דאינו מצרך צלילה, לפי צצירך ציום אהצנה רצה, דהוא צצרכת התורה למיפטר לימוד, [כמו] שצאמרו חז"ל (ברכות יא, ב), ואם כן הוי צצירך על התורה ציום, והלילה הולך אחר היום. ולדבר זה העירני אחד מצעלי התורה. ולפי זה יהא מוכח דקריאת שמע יהא צמקום שונה על אחר^ס. וצריך עיון.

→ לברך נראה לי עיקר [כ]דעת ר"מ דשינה לא הוי הפסק כלל^ע, אך שאין רצוני לחלוק על הפוסקים. וגם אין כאן מקומו, שאין כוונתי צכאן רק לצאר דין ניעור כל הלילה.

יד משה

מתן] - גם בכי האי גונא אין צריך לברך, כי בוודאי היתה כוונתו לפטור עד מחר בבוקר.
 סז. כי לדעתו אין הטעם משום שהלילה הולך אחר היום, אלא כך תיקנו חכמים לברך על התורה פעם אחת בכל בוקר, כמו ברכות השחר. וגם בברכות השחר הדין כן, שאם בירך קודם אור היום אין צריך לברך כלילה שלאחריו.
 סח. עיין בהגהות מיימוניות הלכות תפלה (פ"ז אות כ): הרב ר' שמעיה צצ"ל תלמידו של רש"י כתב, שרש"י צצ"ל כשהיה משכים לעסוק בתורה מברך ברכות התורה, וכשהלך לבית הכנסת לומר ברכות ופסוקי דזמרה חוזר ומברך בתורה.
 סט. בשו"ע ס"י מ"ז ס"ז כתב, דברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה אם למד מיד בלי הפסק, [והוא מירושלמי (פ"א ה"ה), א"ר בא והוא ששנה על אתר], ושם בס"ח כתב: ויש להסתפק אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק.
 ע. הובא לעיל הערה ג.
 עא. ולדעתו בהשכים קודם אור היום באמת אין צריך לברך, ודלא כהמחבר בס"י, ולפי זה לא קשה מידי.

סב. כגון שאמר הביאו מלח או ליפתן, תנו לפלוני לאכול, תנו מאכל לבהמה, וכיוצא באלו לא הוי הפסק לברכה (כמבואר בש"ע א"ח ס"י קסו ס"ו).
 סג. שאם שח בין ברכה לבדיקת המין בדברים שהם לצורך בדיקה לא הוי הפסק (עיין ס"י תלב ס"א).
 סד. אך יש להעיר משבלי הלקט ס"י ה' בתשובה לרבינו אביגדור כהן צדק, שכתב: ושינה ביום נמי כיון דאסור לישן יותר משינת הסוס לא חשיבה קבע כולי האי להיות הפסק, דיום סתמיה לאו לשינה קאי, דלא איברא ליליא אלא לשינתא, כדאיתא בפרק הדר (עירובין פה, א). עכ"ל. ועיין מה שכתב הרא"ה בספר פקודת הלויים (ברכות יא, ב) וז"ל: מה שאין כן ביום דלאו זמן שינה לכל הוא, ולא עוד אלא דאסור לישן ביום, ולא חשבו הפסקה לתלמוד תורה אלא כשהיא שוה לכל בזמן אחד, כמו הלילה.
 שה. דבתורה שניהם אמת, אם בירך ביום הלילה הולך אחר היום, ואם בירך כלילה [קודם אור היום] היום הולך אחר הלילה.
 סז. אך לפי מה שחידצו האחרונים קושיית הפרי חדש שלענין ברכת התורה הכל תלוי בדעתו וכוונתו [עיין לעיל הערה

מכיוון מהגמרא אם בהפסק לחוד תליא מילתא או על כל פנים גם ביום תליא מילתא

ז' ולפני שהמגן אצרהם והפרי חדש ז"ל שקלו וטרו רק בצבא, וגם אני כמוהם עד הנה פלפלתי רק בצבא, ואין קץ לסברתינו בדבר שאין לו יסוד מן התורה, ושערי הסברות לא ננעלו, ומי הוא ואיזה הוא אשר מלאו לצו"ב לחתוך דין על פי צבא, וישאזז מים מדליו"ג. רק מי צאר נשטה"ד, צאר חפרוה שריס"ג, חכמי התלמוד אשר היטה קבלתם מסיני סדורה צפי הכל, ומאן יהב לן מעפרייהו ונמלינהו לעיינין"ג. ונצאר מהגמרא אם העיקר כפרי חדש דבהפסק לחוד תליא מילתא, וכל שלא הפסיק צשינה אין צריך לבדק, או דילמא ללא כהפרי חדש, ועל כל פנים גם ביום תליא מילתא.

צריך צרכה אחרת לפניו. מיהו יש לומר צזה כמו שכתבו התוס' צרכות דף י"א ע"ב ד"ה שצבר נפטר, אהא דאין מצרכין לישן בצוכה, משום שמא לא ישן והוי צרכה לצטלה, אם כן הכא נמי יש לומר כן ע"ה.

אם כן לפי זה, אם נימא דאף אם לא הפסיק צשינה ועסק צתורה כל הלילה שצריך לבדק צשחרית צרכת התורה, אם כן הדרא קושיא לדוכמיה, דראוי לבדק צהאייר השחר צרכה לאחריה, דהא ללימוד דיומא צריך צרכה אחרת. אלא ודאי דהעיקר כפרי חדש"ג. כך היה עולה על דעתי לכאורה.

[אחר אמרי זאת מצאתי צבא זו דמחמת דאין קץ לא יצרך לאחריה, וגם צבא זו [ד] צשעה דהוי הפסק לצרכה לפנייה יצרך לאחריה, צפני יהושע צצרכות דף כ"א (ע"א ד"ה אחר ר"י) ^ב].

ולצאורה רציתי להציא ראייה מהגמרא (צרכות כה, א), מהא דאין לא מצרכין צתורה לאחריה ציחיד כמו צצבור. ונראה לי לומר הטעם, לפי שאין קץ וסוף לתורתינו ולעסקינו צה, לכך אין מקום לצרכה אחרונה"ג, מה שאין כן קריאה צציבור. ואם כן אם נימא דשינה הוי הפסק לצרכה ראשונה, אם כן הוי כמאן דפסקא סידרא דתלמודא, וראוי אז לבדק קודם השינה צרכה לאחריה, דהא הלימוד שלאחר השינה הוי לימוד אחר צפני עצמו, דהא

אבל לפי האמת אין ראייה מכאן, דהט"ז צסימן מ"ז ס"ק ה' כתב צשם הרשב"א (שו"ת מ"ו ס"י סקמ) [ד] הא ללא מצרכין על התורה לאחריה, היינו משום דמלוא היא, ואין מצרכין על המלוא לאחריה"ג. והא דמצרכין צציבור, דהתם תקנות משה ועורא הוא (צ"ק פה א), ועל התקנות מצרכין,

אין להביא ראייה מהא דאין לא מצרכין בתורה לאחריה ביחיד

יד משה

ע"ב. דבהפסק לחוד תליא מילתא, וכל שלא ישן בלילה אין צריך לבדק בבוקר מאחר שלא הפסיק. ולפני השינה אין מצרכין לאחריה מחשש שמא לא יישן.

פ. דבגמרא שם אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון, מקל וחומר. והקשה בפני יהושע, אי ביחיד מה לאחריו שייך בו, הא כתיב 'והגית בו יומם ולילה', והן מהדברים שאין להם שיעור. ואי במה שקורא בציבור, לא אשכחן דהוי מן התורה, אלא מתקנת עזרא. וכתב לתרץ: ואפשר דשפיר משכחת ליה ביחיד, כגון שהסית דעתו מללמוד לילך בעסקיו או לישן, כדאשכחן כהאי גוונא בפרק קמא גבי ברכת התורה (יא, ב), עיי"ש בתוס'. והיינו כמו שכתב רבינו, דבשעה דהוי הפסק לברכה לפנייה יבדק לאחריה.

פא. כמשנה נדה (נא, ב): ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו. ובגמרא שם: לאתויי מאי, לאתויי מצות. עיין שם.

עב. על פי אסתר ז, ה.
עג. על פי במדבר כה, ז.
עד. על פי במדבר כ, יז. כא, כב.
עה. על פי במדבר כא, יח.
עו. על פי בבא בתרא קעא, ב.
עז. וכן כתב הבית יוסף בסי' מ"ז ד"ה כתוב בתשובות, דכיון דמצות הגיית התורה היא כל היום וכל הלילה, ואין שעה שאינו חייב לעסוק בתורה, לא שייך לבדק לאחריה. וכבר הקדים בסברא זו הרשב"א בחידושו (פגילה י, ב) וז"ל: ולא ברכה לאחריה למצות והגית בו יומם ולילה, שאין לקריאה זו שיעור, דהא כל היום וכל הלילה הוא. וכן כתב גם הרשב"א בתשובה (ח"ו סי' תקפ). ועיין מה שכתב בזה בלבוש (ס"ו מו ס"ו).
עה. דמשום הכי אין לבדק ברכת התורה לאחריה קודם השינה, דחיישין שמא לא ישן. וכן כתב בפרי חדש סי' מ"ז סק"א.

כדאשכחן צהלל^{פב} וצמגילה^{פג}. עכ"ל הט"ו. אם כן
 ליכא ראייה מכלא^{פד}. וגם צלאו הכי, על הטעם
 שכתבנ[נ]י^{פה} יש לפקפק, דמירון התוס' (ברכות טז)
 אינו מוזן, [דאס נימא] דמשום זה אין מברכין על
 השינה בסוכה דשמא לא יוכל לישן, אם כן האריך
 תקנו צרכה על השינה עלמה^{פו}.

ואדרבה, מהך גופא נראה לי להציא ראייה
 להיפך^{פי}. דצברכות דף כ"א ע"א אמר
 רבי יוחנן דמברכין בתורה לאחריה קל וחומר מצרכת
 המזון, ודחי לה בגמרא. ואם כן קשה כמו שהקשה
 הפני יהושע שם, עיין שם^{פג}, רבי יוחנן צמאי מיירי,
 אי צקריאת התורה לציבור, אם כן האריך יליף מצרכת
 המזון דמדאורייתא הוא לצרכת התורה דהוא גופא
 תקנה הוא^{פט}, אלא ודאי ד[נ]צברכות התורה דיחיד
 איירי רבי יוחנן, והא דאנן לא מברכין היינו משום
 דדחו לה בגמרא^{פז}. מכל מקום קשה, האריך קסבר
 רבי יוחנן דמברכין לאחריה צעסק [ה]תורה דיחיד,
 שהזמן תכלה והוא לא תכלה, אלא ודאי דהיום
 גורם לצרכה שיכלה, ולימוד דכל יום נחשב צפני
 עלמו^{פא}. מיהו גם מזה אין ראייה כל כך, דיט לומר

דהוה אמינא דרבי יוחנן [היה] לברך קודם השינה,
 דכבר דחייתו לצברת התוס'^{פב}.

ח) מוידו נראה לי להציא ראייה צרורה פסוקה
 וחלוטה דלאו צהפסק דשינה לחוד תליא
 מילתא. דהא הפוסקים דכתבו דשינה הוי הפסק,
 כולם צפה אחד [אמרן] רק שינת קבע ולא עראי
 (טור ושו"ע שם סי"א), ואם כן הא צרכת התורה ילפינן
 בצרכות [דף] כ"א שם מדכתיב (דברים לב, ג) 'כי שם
 ד' אקרא הצו גודל לאלהינו, ומפרש רש"י (ד"ה
 כ) כשצא משה לפתוח בצדרי שירה אמר להם
 לישראל אני אברך ואתם ענו אחרי אמנן. והיינו כי
 שם ד' אקרא צברכה, הצו גודל לאלהינו צאמן.
 מדחוינן שצירך משה, שמע מינה דתורה טעון צרכה
 לפנייה. עד כאן. ומכלאן כתבו הפוסקים דצרכת
 התורה לפנייה דאורייתא, מדמצינן ליה מקרא בתורה,
 והרמב"ן (במנין המלות ששכתם הרמב"ם, עיין מלה טו) מנה
 אותו למלות עשה^{פג}, וכן כתבו האחרונים שהוא
 דאורייתא^{פד}. ועיין צפרי חדש סימן מ"ז (ס"ה) שהאריך
 להוכיח דצרכת התורה דאורייתא, והקרא הג"ל לאו
 אסתמכתא הוא^{פה}.

הוכחה
 ודאיה ברורה
 וחלוטה
 משה רבינו
 שמתברכים על
 התורה אף
 בלא שינה

יד משה

- פב. בגמ' סוכה (לט, א) דמקום שנהגו לברך אחריו יברך אחריו.
- פג. דאמרינן בגמ' (מגילה כא, ב) דמקום שנהגו לברך יברך.
- פד. דעדיין יש לומר דבהאיד היום הוי הפסק וצריך ברכה
 אחרת לפנייה, ואעפ"כ אין צריך לברך לאחריה משום
 שאין מברכין על המצוות לאחריהן.
- פה. שלכן אין מברכים לאחריה משום חשש שמא לא יישן.
- פז. ברכת המפיל (ברכות ט, ב), וניחוש שמא לא יישן והוי ברכה
 לבטלה. [אמנם בשירי כנסת הגדולה (אורח סי' הל' הגה"ט
 אות ה) הביא בשם ספר ברכת אברהם (טריוויש, ח"ד סי' קס)
 שתירץ כמה תירוצים על קושיא זו, עיי"ש. וכבר האריכו
 האחרונים בזה, ואכמ"ל].
- פז. כלומר, בתחילה כתב רבינו דמהא דקיימא לן שאין מברכין
 לאחריה יש להביא ראייה לדעת הפרי חדש דבהפסק לחוד
 תליא מילתא, ועכשיו כותב דאדרבה, דמהא דאמר ר' יוחנן
 דמברכין לאחריה יש ראייה להיפך, דלאו בהפסק לחוד תליא
 מילתא, אלא גם היום גורם שתכלה הברכה.
- פח. עיין לעיל הערה פ.
- פט. עיין שו"ע סי' קל"ט ס"ח דמשום כבוד התורה נתקנה
 הברכה כשקורא בצבור. ועיין מה שהביא רבינו להלן

צד. עיין שאגת אריה סי' כ"ד. פרי מגדים סי' מ"ז משבצות
 זהב סק"א. ועיין מה שהובא בשערי תשובה שם סק"א.
 צה. הפרי חדש הביא שם את הסוגיא דברכות (כא, א): מנין
 לברכת התורה לפנייה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא

ואיתא צרכות [דף] ג' ע"ב: ודוד צפלגי לילה קאי, מאורחא [הוין] קאי, כדכתיב (תהלים קיט, קמט) 'קדמתי צנשף ואשועה', והיינו מתחלת הלילה. ומשני: עד תלות לילה היה מתנמנם כסוס. ופירש רש"י (ד"ה מתנמנם): היה עוסק צמורה כסוס הזה שאינו נרדם לעולם אלא נייעור לעולם, מכאן ואילך היה מתגבר כארי, והיינו שלא היה ישן כלל שינת קבע, דהאי צכלל קדימה הוא צ"ל. ואיתא בשלחן ערוך (או"ח) סימן ד' סעיף י"ו דדוד היה נוהר שלא ישן שימין נשמין, שלא יטעוס טעס מיתה. ועיין שם בהג"ה ובמגן אברהם ס"ק י"ו, דמסקנה דמילתא, דמעלה זאת אינו אלא לדוד וכיונא צו, אצל סחם צעל נפש אין צריך להחמיר אלא ציוס צ"ל.

יד המלך לא טעים מעולם טעם שינה

ועיין שם צבית יוסף (ד"ה ואם השכים) צסס הזוהר (ח"א ח, א), דעד שימין נשמין חסר חד איהו חי, ומתמן ולהלאה טעים צר נש טעמא דמוחא, ושלטי ציה סיטרא דרוחא מסאצא, ודא הוה נטיר דוד מלכא דלא יטעוס טעמא דמוחא, ולא ישלוט ציה רוחא דמסאצא. עכ"ל הצריך לעניינו.

ואיצני רואה שיעלה על דעת שום צר שכל, שמשה אדונינו, מובחר אנושי צת, רבן של כל הנביאים צט, נאמן ציתק, לא יזהר צוה ח"ו. וצודאי כל מה שמצניו צאחד מצני עליה ודאי דמשה כללין דכולהו קאי, וצפרט כי הוא היה מוזמן ועומד, מחמת שאינו צריך להתפשטות הגשמיות קצ, כי הוא [היה] מופשט ועומד תמיד מושלל מכל גשמיות, עד שצב

יד משה

פטרון. ר"ל איש חשוב, דהיינו איש שאין על גביו אלא אלקים, שהוא מובחר מין האנושי. ולדעתי הכי פירוש, איש שאין כמוהו באנשים מובחר היצורים כמו אלקים, שאין כמוהו באלקים, היינו בכל הכחות שלמעלה.

צט. על פי לשון המדרש בכמה מקומות: שהרי משה רבן של כל הנביאים (שמות רבה כא, ד. דברים רבה א, י. ב. א. ועוד). וז"ל רמב"ם הל' יסודי התורה (פ"ו ה"ח): כל הדברים שאמרנו, הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים, חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים. ובפרק כ"ה מהל' סנהדרין (הל' ב) כתב: צא ולמד ממשה רבן של כל הנביאים. וכן הוא לשון הרמב"ם בהרבה מקומות בספריו.

ק. על פי במדבר יב, ז. קא. עיין מה שכתב רבינו בספרו ישמח משה על התורה פרשת ויקרא בתחילתו, וז"ל: שהוא היה כללא דכולהון, כמ"ש בזוהר (ח"ב קצא, ב) בפסוק וקבל היהודים. ומרן בעל ויואל משה זי"ע הביא דברי רבינו אלה (ויואל משה ח"א סי' לו) והוסיף: וכל המדריגות שהיו לשאר בני עליה חוץ ממלך המשיח הכל היה למשה רבינו ע"ה.

קב. ז"ל הרמב"ם הל' יסודי התורה שם: ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים כו', כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו, ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכיין דעתו ולהזדמן לה, שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת כו', לפיכך פירש מן האשה לעולם, ומן הדומה לו, ונקשרה דעתו לצור העולמים, ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו, ונתקדש כמלאכים.

הבו גדול לאלהינו. אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וכו', וכתב על זה: זאת הסוגיא מוכחת בהדיא דברכת התורה לפנייה היא דאורייתא, ואע"ג דבריש שלשה שאכלו מפיך ר' אבהו ברכת זימון מהאי קרא דהבו גודל, יש לומר דאסמכתא בעלמא היא, אי נמי און מפקינן ליה מגדלו לה' אתי כדמסיק רב אשי ורבי בברייתא. אך ראיתי להרב פני משה בתשובה (ח"א שאלה ה) שכתב דהרמב"ם והטור ז"ל מדסתם לן סתומי ולא כתבו דהויה דאורייתא משמע דס"ל דהויה דרבנן, והך סוגיא דמייתי מקרא דהבו גודל לאסמכתא בעלמא נקטיה וכו', ועוד כתב לקמן וז"ל השתא נקטינא ליה (כירושלמי) דקל וחומר דר' יוחנן כלו הוא ק"ו דרבנן, עד כאן. והפרי חדש דוחה שם את דבריו ומסיים: אלא ודאי דהך סוגיא הוא יחד בל תמוט דס"ל דברכת התורה לפנייה היא דאורייתא, וכן מוכח מהא דגרסינן בהפועלים (בי"מ פה, ב) ובאלו נדרים (נדרים פא, א) והביאו הטור [על הכתוב (וימיהו ט, יב)] 'על עזבם את תורת' אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה, אלמא דברכת התורה לפנייה היא דאורייתא. ואולי הטור כיון שהביא היא דגדרים ממילא משמע דהויה דאורייתא ולא הוצרך לפרש יותר. וכיון דהרמב"ן ז"ל ובעל החינוך והרשב"א ז"ל בחידושיהו לפ"ג שאכלו ס"ל דהויה דאורייתא וכמו שכתב הרב הנוצר ז"ל, ולא אשכחנין מאן דפליג עליהו בהדיא, והך סוגיא דמייתנין מוכח הכי בלי ספק, מילתא דפשיטא דהכי נקטינן, ונפקא מינה למי שספק לו אם בורך ברכת התורה או לא שחייב לחזור ולברך כל הברכות וכו'.

צו. בכלל מה שאמר דוד 'קדמתי כנשף'.

צז. דברי המג"א הובא לעיל הערה ס, עיין שם.

צח. עיין מה שכתב רבינו בספרו תפלה למשה על תהלים (צ, א) על הפסוק 'איש האלקים', וז"ל: איש אלקים דרשו

לא יעלה עמי הדעת שמה דבינו לא ייזחר מליש שיחן נשמין

אלו השכל והמשכיל והמושכל אחד, מחמת שלא נפסק הקשר כרגע. וזה צור.

ועוד ראיה, דהא יש להבין דהרמ"א (סס) מיקל שבעל נפש אין צריך לזהר רק ביום, ויש להבין למה, כיון דשריא סטרא דמסאנא בשיתין נשמין, כמו שכתב הרב בית יוסף בשם הזוהר, אם כן למה לא יזהר כלילה ללא להשליט ציה סטרא דמסאנא. אלא ודאי צריך לומר דהוי כמו דבר שאין רוב הציבור יכולין לעמוד צה, דדבר קשה עד מאד הוא שלא לישן כלילה שיתין נשמין, והיינו מחמת עב טיט הגשמיות וטבע וזהמיות, מה שאין כן משה אדונינו דמופשט מכל גשמיות, ודאי דדבר קל היה לו, ואם כן הוי חיוב אללו להיזהר צה. וזה צור.

ואם כן איך יצרך ברכת המורה, בצרכה ראשונה שצריך בשעת קבלת המורה היה נפטר צו עד יום מותו, כיון שלא הפסיק כלל, ולמה צריך בשעה שצא לפתוח בדברי שירה קודם מותו. אלא ודאי דלאו צהפסק לחוד חליא מילתא, רק דהיום גורם [גם כן] לצרכה שיצוא.

א) ואין לומר דהא דצריך משה היינו על קריאת המורה בציבור, דלכמה צרכה לפנייה אף אם צריך בשחרית. זה אינו, דצרכה שלפני קריאת המורה בציבור אינה אלא תקנה מפני כבוד הציבור, כמו דאיתא דהרא"ש מסכת ברכות דף י"א (פ"א ס"י ג') וכו' אורח חיים סימן קל"ט ס"ק (ב') [ז'] פ"ה, וצפרי חדש סימן הנ"ל ס"ק ח' קט, דעיקר

אין לומר דצריך משה על קריאת המורה בציבור דברכה זו היא תקנה מדרבנן מפני כבוד הציבור

יד משה

קג. ז"ל רבינו בספרו ישמח משה על התורה פרשת חוקת (באופן ג' על המדרש): בהקדים מ"ש הטעם שלא נתגלה רק למשה הטעם של פרה אדומה, משום דבשום חכם אין החכמה והמודע קנין עצם, רק קנין חוציי, כיון שהוא רק כמו שיברק עליו הברק, פעם יציץ ופעם יעלם. אבל כשיתאר הנפש עומדת בעצמותה, אז עצם מציאותה השגת דבקותה בכל יתברך, דהוא יתברך איננו מושג לשום נברא, רק את דבקותה בכל יתברך משגת, והיא עצמותה, ואם כן העצמות מושג וההשגה היא עצמותה, ומה משגת את עצמותה - את דבקותה בכל יתברך, ואם כן המשיג והמושג וההשגה אחד, והיינו שכל ומשכיל ומושכל אחד כו'. והדבקות הנ"ל היא עצם מציאותה, לכך כל הנביאים היו צריכים הכנה לנבואתם, לפי שלא היו בחינת חיותם במדרגה המשכיל ומושכל ושכל אחד, וגם היה על ידי אמצעות השתלשלות, לפי שלא היה בהם הדבקות האמיתי הנ"ל. מה שאין כן משה עבד ה' שלא היה צריך שום הכנה, והיה מזומן ועומד, ונאמר לו (דברים ה, כה) ואתה פה עמוד עמדי, היינו שזכה לדביקות האמיתי בחיים חיותו, עד שיפול עליו שם השכל והמשכיל והמושכל אחד, ולכך היתה נבואתו בלא אמצעי רק פה אל פה, ושכינה מדברת מתוך גרונו של משה, שהתנבא בזה. ועיין עוד בדברי רבינו לעיל בתשובה סימן א' שהארץ בביאור ענין שכל משכיל ומושכל אחד.

קד. שמשו רבינו היה נזהר שלא ישן כשיתין נשמין אפילו בלילה. קה. ומהאי טעמא כתב הפרי מגדים דלדעת הבי"י בעל נפש צריך להתמיד גם בלילה. קו. אולי צ"ל: הבהמיות.

קט. על דברי המחבר שם סעיף ח' (הובא בהערה הקודמת) כתב הפרי חדש ז"ל: כתב בספר באר שבע בחידושו

קריאת התורה נצטרך לא הוי אלא תקנה^ק, מכל שכן הצרכה. ואם כן אף מה שאומר [משה רבינו] נצטרך אין לו צרכה מדאורייתא אם צריך כבר, כמו שכתב הפרי חדש עיי"ש ק"א, ואם כן איך יתפרש זה בתורה ק"ב. דאף תקנה שתיקן משה בעלמא לא הוי אלא דרבנן ק"ג, כמו שכתב הרמב"ם בספר המלכות בשורש השני דצד הנלמד צ"ג מדות אפילו היה המוציא משה בעלמא לא הוי אלא דברי סופרים, והוא הדין ד'תקנה' שתיקן לא הוי אלא דרבנן. ואף דבשורש הראשון כתב שכל מה שקדמו או שמתנו 'אחר' משה, לאו דוקא [הוא] ק"ד, כמו שכתב הרמב"ן שם בשורש השני (דף כ, ט) להדיא: ואפילו תקנותיו של משה רבינו בעלמא מדרבנן הן, כמו שאמרו (ירושלמי כחוטת פ"א ה"א) משה תיקן להם שבעת ימי המשחה, ושבעת ימי אבילות, והם דרבנן (מו"ק י"ג, א). וכן משה תיקן לישראל שיהא שואלין ודורשין כו' (מגילה

ג, א) ועיין שם. ואינו ראוי להתפרש בתורה, דכל המפורש בתורה דאורייתא הוא, דגם לפסוקים המפורשים נבצאים הסכימו שם הרמב"ן ומהר"י דיליאון ז"ל (מגלה אסתר טז) שהוא דאורייתא, מכל שכן המפורש בתורה. והא דמפקינן (מגילה טז) מ'ודצד משה את מועדי ד' כו' (ויקרא כג, מד), שמה שתיקן לישראל שיהא שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח כו', ודאי אסמכתא בעלמא הוא, אבל הכא כבר הוכיח הפרי חדש (סי' מו ס"א) דלאו אסמכתא הוא קט"ו.

ואם כן נחצהר בעזרת השם צירור שאין זה שום ספק כלל, דאף צלא הפסק שינה צריך לברך קט"ו. וזו ראייה שאין להשיב עליה לענ"ד ק"ז. וד' ילילני משגיאות.

יום ב' ג' ימים לירח שבט תקמ"ז לפ"ק.

ה"ק משה בהרבני מוהר"ר צבי הירש נ"י

יד משה

קיד. כלומר המלים 'שתקנו אחר משה' שכתב הרמב"ם לאו דוקא הן, אלא גם תקנותיו של משה רבינו בעצמו הן מדרבנן. קטו. כנ"ל בהערה צה.

קפז. והאחרונים כתבו עוד שכן הוא גם על פי סוד שצריך לברך אף בניעור כל הלילה. עיין בשערי תשובה סימן מ"ו ס"ק י"ב שהביא מספר פרי עץ חיים להרב ר' חיים וויטאל שכתב: והנה כל הח"י ברכות השחר עד סוף כל ברכות התורה חייב כל אדם לברך בכל יום, אפילו שלא נחתייב בהם ביום ההוא, כגון שלא ישן בלילה כל עיקר, או לן בכסותו או באזורו ומצנפתו או לא התיר מנעליו, והטעם, כי לא נתקנו אלא על מנהגו של עולם ולא על כל אדם בפרטות, ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים ואין ראוי לבטל כו'. וכן כתב בשער הכוונות להרב ר' חיים וויטאל ענין ברכת השחר. וכן כתב בסידור הרב (סוף הל' ברכות השחר). ועיין עוד מה שהביא בכף החיים בסימן מ"ו אות מ"ט.

קיו. וכן פסקו הרבה אחרונים להלכה למעשה כדעת רבינו שגם בניעור כל הלילה צריך לברך ברכת התורה, וכמה מהם יסדו דבריהם על דברי רבינו בתשובה זו, עיין בשו"ת תורת יקותיאל אור"ח סי' י" (ד"ה ונכון דבר ה'), ועוד. וכן הורה למעשה מן בעל ויאל משה זי"ע, כמובא במחזור דברי יואל לחג השבועות (אות כח). [אמנם בין האחרונים יש כאלו הסוכרים כן מטעם המג"א דברכת התורה דומה לברכות השחר, או משום דבכוונה תליא מילתא, וגם יש עוד טעמים באחרונים למה צריך לברך אף בניעור כל הלילה.]

לפרק היה מביא (סוטה מא, ב ד"ה לפי), דאף על גב שכבר בירך ברכת התורה בשחרית ביחיד, אפילו הכי חייב מן התורה לחזור ולברך ברכת התורה לפניו על קריאתה בציבור. והאריך בזה. וטעות הוא בידו, דהא עיקר קריאתה בספר תורה בציבור לא הוי אלא תקנתא, כדאיתא בסוף פרק מרובה (בי"ק פב, א), וכירושלמי פרק הקורא עומד (מגילה פ"ד ה"א). וכן כתב הכסף משנה (הל' הנוכה פ"ג ה"ז). דאטו מי נימא דקריאת התורה בשבת ושני וחמישי דתקנת משה היא שאינה מדברי סופרים. ושוב מצאתי לו בריש פרק ואלו נאמרים (סוטה לג, א ד"ה כל) שכתב דהוי דומיא דברכת המזון, שאם הוא רוצה לקרות מעצמו בבית הכנסת חייבתו תורה לברך. וגם זה אינו כלום, אלא בכל גוונא מדרבנן היא. ועיין עוד שם מה שכתב בביאור דברי ה"ר יחיאל שהובאו בהערה הקודמת.

קי. עיין בבא קמא (פב, א). והובא בדברי רבינו לעיל.

קיא. וד"ל שם: דאטו מי נימא דקריאת התורה בשבת ושני וחמישי דתקנת משה היא שאינה מדברי סופרים (כנ"ל הערה קט).

קיב. בפסוק 'כי שם ה' אקרא'.

קיג. כלומר, דאין לומר דשאני תקנה זו, הואיל ותיקנה משה בעצמו אפשר שיתפרש בתורה, דזה אינו, דאף תקנה שתיקן משה בעצמו לא הוי אלא דרבנן.

ד"ן ענייח
אמן באמצע
פסוקי דמורה

ספר

שאלות ותשובות

בית שיערים

חלק אורח חיים

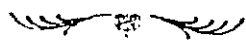
זה ספר תולדות אדם גדול בענקים, הגאון האדיר כש"ס ופוסקים, אשר פתח שער לדופקי בתשובה, ובים התלמוד עשה נתיבה, על שרשי אמת מתחקה, בסכרא ישרה ועמוקה, ה"ה אבינו אדמור הנשר הגדול אך האברה, ארי שבחבורה, קדוש ומהור, ראש גולת אריאל, רבן של ישראל מן עמרם בלודם זצוקלה"ה, בן הרב הגאון חריף עצום צדיק כביר מיה יצחק יעקב זצ"ל שה"י אבדקיק ה' שאמשאן ונכד להגאון הקדוש נשיא אלקים מאור הגולה רב עמרם חסידא ז"ע מ"כ בעיהיק צפת תוכיב ולמעלה בקודש מנוע תרשישים וקדושים מהר"ל מפראנ, ובעל צמח צדק ורבי ר' העשיל ז"ע, הוא הגבר הוקם על לשרת בקודש כק"פ אלמאשה, ה' מאדע, חוסטולאחרונה בקיק ב' אויפאלו, ושם מנחתו כבוד, ומצורתו היתה פרוסה לקה"י כ' משאבא יצו ארבעים ושש שנים, נפשו בטוב תלין, בגני מרומים:

וזאת הברכה אשר השאיר אחריו:

ספרו הגדול בשאלות ותשובות, על ד' חלכי ש"ע מחוטבות, אחת אל אחת משולכות, והרבה חידושים בהלכות ואגרות, בענינים שונים ימרים מפו ומפנינים, כולם מחמדים, כולם ממתקים, מדבש ונופת מתוקים, טובים ישרים וצדיקים, ה' יזכינו להוציאם לאורה, בזמן קריב במהרה:

נרפס בהתאמצות והוצאות בני המחבר וצוקיל

בשנת ה'תק"ל אדר ב"ד לפ"ק אדר רבי עשה ג"ע לכת ישרים לשיק

מונקאטש

בדפוס המסובה של היה הדבנים הנדונים שיה שמואל זנוויל כהנא נ"י ותתנו שיה עוזר רבתין פריער נ"י

שנה תרס"ט לפ"ק

Druck von KAHN & FRIED, MUNKÁCS.

